

วิกฤตครอบครัวในสังคมไทย: ศึกษาและเสริมสร้างครอบครัวสันติสุข

ตามหลักฆราวาสธรรม*

The Family Crisis in Thai Society: A Study and Building of the Peaceful Family with Gharāvāsa-Dhamma

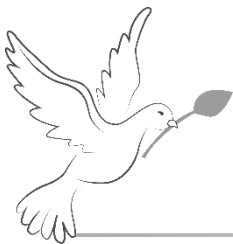
¹ปิ่นทิพย์ มโนสุจริตธรรม, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ รุ่งโรจน์ ศิริพันธ์

¹Pinthip Manosujarittham, Phramaha Hansa Dhammahāso
and Roongroj Siriphan

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: Roongroj.siri@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคการอยู่ร่วมกันในครอบครัว 2) เพื่อวิเคราะห์หลักฆราวาสธรรมจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักฆราวาสธรรมเพื่อเสริมสร้างครอบครัวสันติสุข เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสำรวจเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 19 รูป/คน และสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 7 รูป/คน ในเขตพื้นที่ภาคกลาง ผลการศึกษาพบว่า

1) สภาพปัญหาและอุปสรรคครอบครัวไทยในปัจจุบันคือ มีความเห็นแก่ตัว เอารอดเอาเปรียบขาดความเคารพยำเกรง ไม่เห็นบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณ ไม่เชื่อในกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดความซื่อสัตย์ ขาดการข่มใจควบคุมอารมณ์ ขาดความอดทนอดกลั้น และขาดการเสียสละแบ่งปัน ครอบครัวในสังคมไทยโดยภาพรวมจึงต้องเผชิญกับปัญหาการหย่าร้างมากขึ้น เนื่องจากความกดดันทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย

2) หลักฆราวาสธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท มี 4 อย่าง คือ (1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อกัน (2) ทมะ การฝึกตน (3) ขันติ ความอดทนอดกลั้น (4) จาคะ การเสียสละแบ่งปันและการมีน้ำใจ เป็นหลักธรรมโดยตรงของฆราวาสผู้อยู่ครองเรือน และเป็นหลักธรรมช่วยควบคุมให้บุคคลมีความสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน ทำให้ชีวิตคู่ของผู้ครองเรือนมีความสุขราบรื่น

* Received April 11, 2020; Revised May 6, 2020; Accepted May 16, 2020

3) ส่วนการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักฆราวาสธรรม เป็นการสร้างระบบที่ช่วยทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุขและครอบครัวมีความสุขมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีความพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงและปัญหาครอบครัวด้านต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อให้เกิดวิกฤตครอบครัว

คำสำคัญ: วิกฤตครอบครัว; ฆราวาสธรรม; ครอบครัวสันติสุข

Abstract

The objectives of this research article are: 1) to analytically study the problems and obstacles of Thai peaceful family, 2) to analyze the principles of Gharāvāsa-Dhamma from Theravada Buddhist scriptures, and 3) to propose guidelines for the development of Gharāvāsa-Dhamma to promote peaceful families by documentary survey, In-depth interviews 19 people and focus group 7 people in the central region.

The results of the study revealed as follows:

1) The current problems and obstacles of peaceful families in society are due to selfishness in families, taking advantages, the lack of respect, the lack of gratitude for people graceful to them, not believing in the law of Kamma that says doing good things and good things will happen to you which is caused by the lack of honesty, the lack of emotional control, the lack of patience and the lack of sacrifice to share. Therefore, Families in Thai society confronts more divorce problems due to economic pressures, higher cost of livings and not enough income for expenditure.

2) Gharāvāsa-Dhamma in Theravada Buddhism are consisted of 4 things, (1) Sacca- truth and honesty, (2) Dama- training oneself, (3) Khanti- tolerance and (4) Caga- sacrifice, sharing and generosity are the direct principles for lay people in household, is also a moral principle that controls household lay people to be harmonious making their lives to be peaceful and smooth.

3) As for the promotion of peaceful family according to Gharāvāsa-Dhamma is to create a system that helps family members become happier and families have more peace. In addition, to prepare families to accept the changes and family problems in different aspects that affects the family crisis.

Keywords: Family Crisis; Gharāvāsa-Dhamma; Peaceful Family

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันเก่าแก่ที่สุดสถาบันหนึ่งของสังคมมนุษย์ และมีลักษณะความเป็นสากลมากที่สุด แต่อาจแตกต่างกันในรูปแบบและบรรทัดฐานในการดำรงชีวิตของผู้คนในครอบครัว (Sawatpanich, 1976) สำหรับครอบครัวไทย เป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนามาเป็นเวลาช้านาน มีการดำเนินชีวิตจะควบคู่ไปกับพระพุทธศาสนา โดยการนำเอาหลักธรรมคำสอนมาใช้ในการดำเนินชีวิตเสมอมา ครอบครัวไทยกับพระพุทธศาสนา จึงมีความเอื้อเพื่อเกื้อหนุนและส่งเสริมกันมาตลอด ในแง่ของจริยธรรม (Promyoo, 2013) พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของครอบครัวไทย มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จนทำให้การดำเนินชีวิตในการครองเรือนมีความสงบร่มเย็น มีความสุขมาโดยตลอด ทำให้ในอดีตที่ผ่านมาสถาบันครอบครัวไทยมีหลักฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างและพัฒนาสังคม ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความรักใกล้ชิดและผูกพันกัน เพราะการอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดู พฤติกรรมในการแสดงบทบาทและสถานะของมารดาบิดาและบุตรธิดา และบรรยากาศในครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจและคุณลักษณะแห่งพฤติกรรมของบุตรธิดา (Wannasiribhut, 2007)

เมื่อประเทศอยู่ในภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ในการให้ความรักความเข้าใจแก่สมาชิกได้เต็มที่ ไม่สามารถเป็นขวัญและกำลังใจให้กับสมาชิกเพื่อเผชิญกับปัญหาต่างๆ ได้ทันทั่วทั้งที่ไม่สามารถปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม และกระตุ้นให้สมาชิกมีความมุ่งมั่นในการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต (Chuimane, 2017) การสูญเสียบทบาทและอิทธิพลในการโน้มน้าวนี้เอง ได้นำไปสู่การเกิดปัญหาและวิกฤติของครอบครัวอย่างมากมาย เช่น ปัญหาการความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว ปัญหาห้วงระหว่างคู่สมรส หรือระหว่างคู่สมรสกับญาติพี่น้อง ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาติดสิ่งเสพติดและเล่นการพนัน ปัญหาความยากจน ปัญหาการทารุณกรรมทางเพศ ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาการหย่าร้าง เป็นต้น (Kongjan, 2016) สาเหตุสำคัญเนื่องจากการที่พ่อบ้านและแม่บ้านต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว เนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจหรือเนื่องมาจากค่านิยมที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว แม่บ้านมีงานทำนอกบ้านมากขึ้น จนอาจทำให้ภรรยาในหน้าที่แม่บ้านขาดการเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดูบุตรหรือขาดหน้าที่ของภรรยาที่ดีที่พึงปฏิบัติต่อสามี จนก่อให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างสามีภรรยาจึงก่อให้เกิดรอยร้าวขึ้น ทำให้เกิดความตึงเครียด ครอบครัวแตกแยก เพราะต่างฝ่ายต่างไม่มีเวลาให้กัน เช่น สามีทำงานมากจนเกินไป จนไม่มีเวลาให้กับครอบครัว (Saiho, 2011) หรือสามีไปมีภรรยาน้อย หรือภรรยาไปมีสามีใหม่ โดยไม่ยึดมั่นถือมั่นในหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาหรือความเชื่อเดิมๆ อีกต่อไป การนำเอาหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติ เช่น ความซื่อสัตย์ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว และสามารถนำมาปลูกฝังสร้างค่านิยมให้บุคคลในครอบครัว ให้ตระหนักรู้และเห็นถึงความสำคัญของครอบครัว เน้นให้ทุกคนรู้ถึงคุณค่าของความซื่อสัตย์ ในการนำไปรับใช้ให้เกิดความสงบสุขในครอบครัว (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2014) โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมนี้ เป็นข้อปฏิบัติที่เนื่องด้วยมีการกำหนดกรอบในการปฏิบัติเอาไว้เป็นแบบอย่างที่ดี ให้สมาชิกในครอบครัว มีความจริงใจต่อกัน มีความซื่อสัตย์สุจริต ละชั่วประพฤติดี ทำจิตใจให้ผ่องใส ทำให้ครอบครัวลดปัญหาต่างๆ ลงได้ ผลที่ได้รับก็คือครอบครัวมีสันติสุข

หลักขรวาธรรม 4 จึงนับได้ว่าเป็นหลักธรรมที่ใช้ประเมินผลสำเร็จของชีวิตคู่ กล่าวคือ ครอบครัวจะมีความสุขความเจริญ ไม่เกิดปัญหาครอบครัว ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตามหลักขรวาธรรมหรือไม่ (Phrakru nipasdhammāthimut, 2010) จะสอนให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักการดำเนินชีวิตทางโลกอย่างผู้ประสบความสำเร็จ สอนให้รู้จักการเสียสละเพื่อความสงบสุขของตนเอง และประโยชน์ส่วนรวม เพื่อให้เกิดความสุขในชีวิตการครองเรือนและการอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการสร้างครอบครัวที่เข้มแข็งและมั่นคง ดังปรากฏในพระสุตตันปิฎกสังยุตตนิกายว่า “คนผู้อยู่ครองเรือน มีศรัทธา ประพฤติธรรม 4 ประการนี้ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ ตายแล้วย่อมไม่เศร้าโศก” (Thai tripitakas: 25/190/545) นอกจากการประสบผลสำเร็จในชีวิตครอบครัวแล้ว พระพุทธองค์ยังตรัสสรรเสริญขรวาธรรมว่า ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างเกียรติยศให้คนเราได้เท่ากับการมี “สัจจะ” ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างปัญญาให้คนเราได้เท่ากับการมี “ทมะ” ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างทรัพย์สมบัติให้คนเราได้เท่ากับการมี “ขันติ” และไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างหมู่มิตรให้คนเราได้เท่ากับการมี “จาคะ” ไม่มีธรรมะใดๆ ที่จะใช้สร้างตัวให้ประสบความสำเร็จได้ยิ่งกว่าธรรมะอันประเสริฐ 4 ประการนี้ (Thai tripitakas: 15/845/316)

จะเห็นว่าหลักขรวาธรรม 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ต้องนำไปปฏิบัติกับทุกคนในสังคม หรือนำไปพัฒนาตนเองเฉพาะบุคคล ก็ย่อมส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิตในทางที่ดีเช่นกัน เพราะจะทำให้ชีวิต ครอบครัว และสังคม มีแต่ความสงบสุข และเต็มเปี่ยมไปด้วยความรักที่มอบให้กันและกัน และเพื่อนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นความจริงอันประเสริฐ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันของบุคคลและครอบครัวในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาอุปสรรคการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักขรวาธรรมจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขรวาธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทย วิเคราะห์หลักขรวาธรรมจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขรวาธรรม
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบเฉพาะเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 19 รูป/คน
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาในพื้นที่เขตภาคกลางของประเทศไทยเท่านั้น
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 รวมเป็นระยะเวลา 7 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

1.รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยปรากฏการณ์ วิทยาเชิงพรรณนา (Descriptive Phenomenology) ศึกษาประสบการณ์ชีวิต ด้วยการค้นหาโดยตรง (Direct Exploration) วิเคราะห์ และบรรยายปรากฏการณ์ที่เฉพาะเจาะจงอย่างเป็นอิสระ โดยปราศจากการทดสอบสมมุติฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจเอกสาร (Documentary Research)

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยจะทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ทั้งที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และอรรถกถา และจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัย ตำราวิชาการ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมด ให้เกิดความเข้าใจให้ชัดเจนมากที่สุด และนำข้อมูลที่ได้แล้วมากำหนดเป็นกรอบคำถามการวิจัยเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

ใช้การสัมภาษณ์แบบ Face-to-Face Structural Interview โดยมีขั้นตอนย่อยดังนี้

1. ออกแบบสัมภาษณ์โดยตรง เพื่อยกร่างเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักฆราวาสธรรม
2. นำเสนอแบบสัมภาษณ์แก่ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับคำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข
3. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
4. คัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจงเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก คือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป/คน และผู้มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตครอบครัวจำนวน 16 คน รวมทั้งสิ้น 19 รูป/คน
5. ติดต่อประสานงานผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึก
6. ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตามวันเวลาและสถานที่ที่กำหนด
7. ดำเนินการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งเป็นจำนวนกลุ่มที่เหมาะสมกับประเด็นที่กำหนดให้อภิปราย อีกทั้งยังเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรง ทั้งด้านพระพุทธศาสนา และการป้องกันแก้ไขปัญหาครอบครัว อีกทั้งเป็นผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่อยู่ในบริบทเดียวกัน จึงสามารถให้ข้อมูลที่ต้องการได้ โดยการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต การใช้แบบสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง บันทึกภาพนิ่งภาพเคลื่อนไหว และการจดบันทึก ซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าว เป็นคนละกลุ่มกับผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและรอบด้านมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่ออธิบายและนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักฆราวาสธรรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก และอรรถกถา ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัย ตำราวิชาการ และวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ สื่อบล็อกทวิตเตอร์ (เว็บไซต์) และสมุดบันทึก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้เทคนิคในการตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นเรื่องเดียวกัน โดยใช้วิธีค้นคว้าแบบวิจัยเชิงเอกสาร ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารที่เกี่ยวกับบริบทและวิเคราะห์สภาพปัญหาอุปสรรค สาเหตุ การดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทย
2. ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับหลักฆราวาสธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักฆราวาสธรรม และการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม
4. นำข้อมูลเชิงเอกสารซึ่งได้สังเคราะห์แล้ว ไปพิจารณาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งได้สังเคราะห์แล้ว มาประมวลผลเป็นองค์ความรู้เพื่อให้ได้ข้อสรุป
5. สรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาอุปสรรคการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทยในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น และมีผลกระทบโดยตรงกับการดำรงชีวิตครอบครัวในสังคมไทย และก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวหลายๆ ด้าน ทั้งที่เป็นปัญหาเดิมที่ยังแก้ไขไม่ได้ และปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อจิตใจให้เปลี่ยนแปลงในแง่ลบ คือสมาชิกในครอบครัวมีความเห็นแก่ตัว เอารอดเอาเปรียบมากขึ้น ขาดความเคารพยำเกรง ไม่เห็นบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณ ไม่เชื่อในกฎแห่งกรรม โดยมีสาเหตุหลักมาจากการขาดความซื่อสัตย์ ขาดการข่มใจควบคุมอารมณ์ ขาดความอดทนอดกลั้น และขาดการเสียสละแบ่งปัน การมีค่านิยมที่ผิด และการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม ครอบครัวในสังคมไทยโดยภาพรวมต้องเผชิญกับปัญหาการหย่าร้างมากขึ้น เนื่องจากความกดดันทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และการมีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายจนนำไปสู่ปัญหา

ครอบครัว ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 8 ข้อ หลัก โดยจำแนกเป็นปัญหาจากภายนอกครอบครัว คือปัญหาจากเศรษฐกิจและสังคม และปัญหาจากภายในครอบครัว ได้แก่ ปัญหาการไม่ได้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพในครอบครัว ปัญหาด้านทัศนคติในครอบครัว ปัญหาการสื่อสารภายในครอบครัว ปัญหาการหย่าร้าง และปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศสมาชิกในครอบครัว

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักฆราวาสธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท มี 4 อย่าง คือ 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อกัน 2) ทมะ การฝึกตน 3) ขันติ ความอดทนอดกลั้น 4) จาคะ การเสียสละแบ่งปันและการมีน้ำใจ ซึ่งเป็นหลักธรรมโดยตรงของฆราวาสผู้ครองเรือน และเป็นหลักธรรมที่จำเป็นในการครองคู่อยู่ร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นหลักธรรมที่ช่วยควบคุมให้บุคคลมีความสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน ทำให้ชีวิตคู่มีความสุขราบรื่นตามสมควรแก่ฆราวาสวิสัย ซึ่งผู้ครองเรือนจะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอ ด้วยการนำหลักฆราวาสธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การครองเรือนในการบริหารงานและในสังคม โดยเฉพาะสามีภรรยาซึ่งจะก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเป็นครอบครัวสันติสุข

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักฆราวาสธรรม เป็นการสร้างระบบที่ช่วยทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุขและมีสันติสุขมากยิ่งขึ้น เพื่อให้มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและปัญหาต่างๆ ดังนี้ วิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักสัจจะ ประกอบด้วย (1) ซื่อสัตย์ต่อกัน (2) จริงใจกัน (3) ตรงต่อเวลา และ (4) มีความรับผิดชอบ ส่วนผล คือ (1) มีความเคารพ (2) ไม่นอกใจ (3) วางใจ/เชื่อใจ และ (4) มีความชัดเจน วิธีการในการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักทมะ ประกอบด้วย (1) รู้จักข่มใจ (2) ไม่ลุแก่อารมณ์ (3) ไม่รื้อฟื้นอดีต (4) ไม่ผูกโกรธ ผลคือ (1) ควบคุมตนเองได้ (2) นิ่ง/สุขุม (3) มีความรอบคอบ (4) หนักแน่นมั่นคง วิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขันติ ประกอบด้วย (1) อดทนต่อความลำบาก (2) อดทนต่อการถูกเหยียดหยาม (3) อดทนต่อเวทนา (4) อดทนต่ออารมณ์ ผลคือ (1) ไม่วุ่นวาย (2) มีระเบียบวินัย (3) เคารพกฎกติกา (4) มีเอกภาพในครอบครัว ส่วนวิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขด้วยจาคะประกอบด้วย (1) ให้กำลังใจกัน (2) ให้อภัย (3) ให้การช่วยเหลือ (4) ให้ของตามโอกาส ผลคือ (1) เกิดความผูกพันธ์ (2) ประทับใจ (3) มีความสามัคคี และ (4) ครอบครัวสงบสุข

อภิปรายผลจากการวิจัย

1.บริบทสภาพปัญหาและอุปสรรคการอยู่ร่วมกันในครอบครัว จากการศึกษาบริบทสภาพปัญหาอุปสรรคการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทยในปัจจุบัน พบว่าลักษณะของปัญหาในครอบครัวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เกิดจากสมาชิกในครอบครัวมีแบบแผนเป้าหมายที่ต่างกัน เนื่องจากความรับผิดชอบในหน้าที่ หรือการยึดถืออุดมการณ์ชีวิต ด้วยเหตุที่มีบริบทภายนอกมากอวยสนับสนุน แต่แต่ละฝ่ายจึงมีตัวชี้วัดทางคุณภาพที่ปรากฏชัด คือ ไม่เห็นคุณค่าการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งเป็นขั้นพื้นฐานการสร้างครอบครัวให้อบอุ่น และปัญหาอุปสรรคการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน ยังมีปัญหาวิกฤตอยู่กับขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน ในสัดส่วนของสมาชิกในครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากปัญหาความแตกต่างด้านลักษณะนิสัย ทัศนคติและค่านิยม ระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ หรือบุคลิกภาพที่เป็นเชิงปัจเจกบุคคล

โดยมาจากครอบครัวเดิมที่มาจากโครงสร้างในการเลี้ยงดูบุตรหลาน ที่มีรูปแบบต่างกัน ที่เกี่ยวเนื่องกับการสื่อสาร หรือทางผลประโยชน์ในลักษณะที่ต่างกัน หรือสภาพเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัญหาส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพของสามี-ภรรยา ที่มีเวลาให้กันน้อยลง จึงมีปัญหาในด้านต่างๆ ซึ่งสมาชิกยังไม่เข้าใจในหน้าที่ครอบครัว อันเนื่องมาจากพฤติกรรมที่ไม่ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนระหว่างพ่อ-แม่-ลูกหลาน ที่เข้ามาเกี่ยวข้องข้องในการดำเนินชีวิตกับสังคมด้วยรูปแบบต่างๆ จึงทำให้มีปัญหาครอบครัวตามมา จึงนำมาสู่ปัญหาครอบครัวในด้านต่างๆ โดยสรุปดังนี้

๑) ปัญหาการไม่อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว มีสาเหตุมาจากเศรษฐกิจในครอบครัว ต้องทำงานไกลบ้าน หรือต่างถิ่น ไม่มีเวลาอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัว

๒) ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว มีสาเหตุมาจากความอึดอัดขัดข้องใจ แรงกดดันทั้งภายในและภายนอกครอบครัว เช่น ความตึงเครียดจากการทำงานและเกิดความรู้สึกว่าไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งคนอื่น รวมถึงการไม่เข้าใจกัน เสื่อมจากศีลธรรม ติดสิ่งเสพติดให้โทษ การเล่นเกมพนัน การเที่ยวกลางคืน การคบคนชั่วเป็นมิตร และการไม่ยอมกัน

๓) ปัญหาจากเศรษฐกิจและสังคม มีสาเหตุมาจากการบริหารรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวไม่ลงตัวกัน มีการยกยอกเงินมาเป็นส่วนตัว ใช้เงินฟุ่มเฟือย และสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี

๔) ปัญหาขาดความเป็นเอกภาพในครอบครัว มีสาเหตุมาจากวิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม ขาดความสามัคคีในครอบครัว ความไม่เข้าใจกัน และอัตตาธิปไตย

๕) ปัญหาด้านทัศนคติ มีสาเหตุมาจากความคิดเห็นที่ต่างกัน ไม่สอดคล้องกัน การศึกษาที่ต่างกัน มีความรู้พื้นฐานที่ต่างกัน มาจากครอบครัวที่ต่างกัน

๖) ปัญหาการสื่อสารภายในครอบครัว มีสาเหตุมาจากการแสดงความคิดเห็นไม่ตรงกัน การบริโภคสื่อข่าวสารที่ไม่ตรงกัน การพูดจาไม่สุภาพ

๗) ปัญหาการหย่าร้าง มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางด้านความคิดและการกระทำ ที่ไม่สามารถปรับเข้าหากันให้เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย และความเครียดจากปัญหาต่างๆ

๘) ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ เกิดจากพฤติกรรมของพ่อและแม่ที่แสดงออกให้ลูกๆ เห็น การขาดจิตสำนึก และจากสื่อลามกอนาจารที่เข้าถึงได้ง่าย

2. หลักขราวาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการศึกษาวิเคราะห์หลักขราวาธรรมจากคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความเป็นมาของหลักขราวาธรรมปรากฏในอภิวาสสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยหลักขราวาธรรม หรือ การประพฤติตนอยู่ในธรรมของผู้ครองเรือนหรือเรียกอีกอย่างว่า “หลักการครองเรือน” สำหรับหลักการครองเรือนนี้ ตามหลักพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก เพราะหากคนสองคนที่อยู่ร่วมกันโดยไม่มีหลักยึดอันเป็นแนวปฏิบัติเพื่อชีวิตสมรสที่สมบูรณ์แล้ว ย่อมจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การวางหลักนี้ไว้จึงเป็นเครื่องสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพุทธศาสนาที่จะจัดระบบชีวิตครอบครัวให้ยั่งยืน ดังนั้นวิธีการสร้างครอบครัวสันติสุขในครอบครัวด้วยการประพฤติธรรมของผู้ครองเรือนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นการใช้ชีวิตที่จะต้องใช้ศิลปะในการครองรักครองเรือนร่วมกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) **สัจจะ** คำว่า “สัจจะ” คือ ความสัตย์ซื่อจริงใจต่อกันของสมาชิกภายในครอบครัวโดยเฉพาะสามี ภรรยาแล้วนับว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในการครองรักครองเรือนอย่างมีชั้นเชิงศิลปะในการใช้ชีวิตเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ หรือไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพราะช่วยทำให้เกิดความรักความอบอุ่นความปลอดภัยเมื่ออยู่ใกล้ชิดกัน หรือเมื่ออยู่ห่างไกลกันก็จะบังเกิดให้ระลึกถึงกันโดยปราศจากความละวางสงสัย ความสัตย์ซื่อจริงใจต่อกัน และกันนั้นพื้นฐานสำคัญก็คือจิตใจที่วางไว้ในหนทางอันชอบด้วยหลักการและเหตุผลด้วยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมคือความมีเมตตาเป็นหลักจึงจะเป็นเหตุทำให้การแสดงออกทางกาย และวาจาเป็นที่น่าเชื่อถือ นำมาซึ่งความสัตย์ซื่อต่อตนเองและครอบครัวต่อไป ดังนั้นการมีสัจจะจึงเป็นประเด็นแรกที่สำคัญมากในการครองรักครองเรือน

(2) **ทมะ** ทุกคนในครอบครัวต่างก็ยึดมั่นในคุณธรรม คือความมีสัจจะ สัตย์ซื่อจริงใจต่อกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง โดยมีพื้นฐานทางด้านจิตใจคือความมีเมตตาซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรมคือความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปกรรมซึ่งเป็นเหตุใกล้ของศีล ๕ ประเด็นต่อไปที่จะต้องกล่าวถึงก็คือ “ทมะ” แปลว่า การรู้จักข่มใจ ข่มอารมณ์ให้หนึ่งด้วยการไม่แสดงอาการว่าวามเมื่อต้องประสบกับอารมณ์อันเป็นอนิฏฐารมณ์ และการรู้จักการปรับตัวเข้าหากัน อีกทั้งสมาชิกในครอบครัวจะเป็นพ่อผัว แม่ผัว หรือญาติพี่น้องของสามี หรือภรรยาที่ตามที่อยู่ร่วมชายคาเดียวกันกับเขานั้น ต่างก็มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ไม่เหมือนกัน คติ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมก็แตกต่างกัน

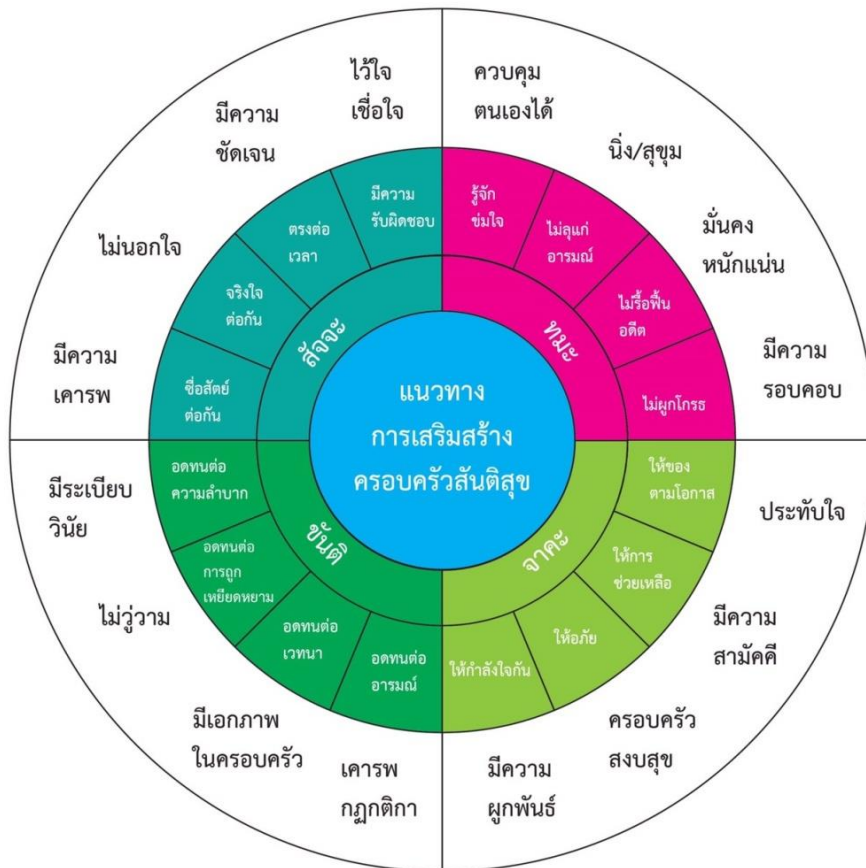
(3) **ขันติ** “ความอดทน” การใช้ชีวิตครองเรือนไม่ว่าจะต้องหล่อเลี้ยงกันด้วยความจริงใจและความอดกลั้นซึ่งมีให้ต่อกันและกันเท่านั้น แต่ยังคงต้องหล่อเลี้ยงประดับประดาครอบครัวในเรื่องของฐานะทางเศรษฐกิจเพื่อความอยู่ดี กินดี สุขภาพดีของสมาชิกทุกคนภายในครอบครัวอีกด้วย เพราะฉะนั้น การประกอบอาชีพหรือการหารายได้เพื่อจุนเจือครอบครัวจึงเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการครองเรือนและเมื่อเป็นเช่นนี้ คุณธรรมเรื่องความอดทนจึงเป็นเรื่องสำคัญ

(4) **จาคะ** คำว่า “จาคะ” ในทัศนะพระพุทธศาสนา หมายถึง การเป็นผู้ที่มีน้ำใจอันแสดงออกซึ่งความเอื้อเฟื้อ การรู้จักเสียสละถือว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของมนุษย์ เพราะผู้ที่มีน้ำใจเสียสละมีน้ำใจยอมเป็นที่รักที่ขอบใจของบุคคลทั่วไปทั้งใกล้ตัวและไกลตัว ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๒ลักษณะคือ (1) การเสียสละวัตถุสิ่งของ (2) การเสียสละทางด้านอารมณ์ (จิตใจ) ซึ่งการเสียสละดังกล่าวมานี้จัดว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อศิลปะการครองเรือนครองรักให้สงบราบรื่นและมีความสุข ปราศจากความรุนแรงใดๆ เกิดขึ้น หลักธรรมเรื่อง “จาคะ” จึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะช่วยทำให้องค์ธรรมข้ออื่นๆ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น อันแสดงให้เห็นถึงความหนักแน่นของการใช้ชีวิตคือ “การครองเรือน” มากยิ่งขึ้น

3. แนวทางการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขรรวาสธรรม ในการแก้ไขปัญหาในครอบครัว ต้องหันกลับมาหาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักขรรวาสธรรม 4 ที่เป็นหลักธรรมว่าด้วยเรื่องการครองเรือนของคฤหัสถ์ ซึ่งถือว่าเป็นทางออกของปัญหา และเป็นช่องทางการสร้างครอบครัวสันติสุขที่ยั่งยืนและถาวร หลักขรรวาสธรรม จึงเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาเสริมสร้างสันติสุขในการครองเรือน ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัวได้เป็นอย่างดี โดยหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ตรัสสอนให้กับมนุษย์ให้รู้จักการเสียสละเพื่อความสงบสุขของตนเอง สังคม ครอบครัว และประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งขรรวาสธรรมเป็น

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมได้เป็นอย่างดี หลักธรรมนี้มีความเป็นสากล ฆราวาสธรรมเป็นธรรมสำหรับบุคคลผู้ครองเรือน หรือบุคคลทั่วไปควรนำหลักธรรมทั้ง 4 อย่างที่ประกอบไปด้วย สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ประยุกต์ปฏิบัติต่อกันในครอบครัว และการดำเนินชีวิตประจำวันโดยมีศีลเป็นพื้นฐานของการสนับสนุนหลักฆราวาสธรรมเพื่อให้เกิดความสุขในชีวิตการครองเรือน และการอยู่ร่วมกันในสังคม ฆราวาสธรรมจึงเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ครองเรือน ผู้ครองเรือนไม่ว่าชายหรือหญิง ซึ่งจะสามารถประคับประคองชีวิตให้ดำเนินไปด้วยดีนั้นในฐานะผู้ครองเรือน จำต้องมีคุณสมบัติในตัวของผู้นั้นเป็นสำคัญ การที่บุคคลใดมีคุณธรรมหรือนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต จึงจะทำให้ชีวิตของผู้ครองเรือนมีความสุขสงบสุขดังนี้

1. การเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักสัจจะ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักสัจจะพบว่า วิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักสัจจะ มีอยู่ด้วยกัน 4 วิธี ได้แก่ (1) ซื่อสัตย์ต่อกัน (2) ใจจริงกัน (3) ตรงต่อเวลา และ (4) มีความรับผิดชอบ

ผลของการเสริมสร้างครอบครัวสันติตามหลักสัจจะ จากการสำรวจเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่ามีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง คือ (1) เกิดความเคารพซึ่งกันและกัน (2) ไม่ประพฤติ นอกใจกัน (3) มีความไว้วางใจ/เชื่อใจซึ่งกันและกัน และ (4) มีความชัดเจนในความสัมพันธ์บทบาทหน้าที่

2. การเสริมสร้างครอบครัวสันติตามหลักทมะ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักทมะ พบว่า วิธีการในการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักทมะ 4 วิธี คือ (1) การรู้จักข่มใจ (2) การไม่ลุแก่อารมณ์ (3) การไม่รื้อฟื้น ถึงอดีต และ (4) การไม่ผูกโกรธ

ผลของการเสริมสร้างครอบครัวสันติตามหลักทมะ จากการสำรวจเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่ามีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง ได้แก่ (1) มีสติ/สามารถควบคุมตนเองได้ (2) มีความนิ่ง/ สุขุมคัมภีรภาพ (3) มีความละเอียดรอบคอบ และ (4) มีความหนักแน่นมั่นคง

3. การเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขันติ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขันติ พบว่า มีวิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขันติ 4 วิธี ได้แก่ (1) มีความอดทนต่อความลำบาก (2) มีความอดทนต่อการถูกเหยียดหยาม (3) มีความอดทนต่อเวทนา และ (4) มีความอดทนต่ออารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบ

ผลของการเสริมสร้างครอบครัวสันติตามหลักขันติ จากการสำรวจเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่ามีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง คือ (1) ยับยั้งซึ่งใจไม่วู่วามโกรธง่าย (2) ทำให้มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต (3) มีความเคารพกฎกติกาสังคมและกฎหมายบ้านเมือง และ (4) ทำให้ครอบครัวมีเอกภาพเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

4. การเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักจาคะ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักจาคะ พบว่า มีวิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขด้วยจาคะ 4 วิธี ได้แก่ (1) การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และ (2) การรู้จักให้อภัยกัน (3) การให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ (4) มีการให้ของตามโอกาสอันควรแก่กันและกัน

ผลของการเสริมสร้างครอบครัวสันติตามหลักจาคะ จากการสำรวจเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะพบว่ามีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง คือ (1) ทำให้เกิดความผูกพันกัน (2) มีความประทับใจซึ่งกันและกัน (3) มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน และ (4) ทำให้ครอบครัวมีความสุข

สรุป

ปัญหาครอบครัวในสังคมไทยส่วนใหญ่ เกิดจากปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาการทำร้ายร่างกาย ปัญหาด้วยเศรษฐกิจและการเงิน ปัญหาด้านการหย่าร้าง ปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาด้านอบายมุข และปัญหาด้านทัศนคติหรือความคิดเห็น โดยส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดทำให้คนในครอบครัวเกิดความเหินห่าง โดยนัยของความขัดแย้งและปัญหาที่เกิดขึ้น ไปกระตุ้นให้เกิดการประทุษร้ายทางวาจาและทางกายตามมา เป็นภาวะของการขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ขาดความเข้าใจเรื่องของการรักษาความเป็นปกติหรือที่เรียกว่า “ศีล” และ “ธรรม” ในการครองชีวิตร่วมกัน เป็นการปล่อยชีวิตครอบครัวตาม

ยถากรรมซึ่งไม่มีหลักการใดๆ เป็นเครื่องนำทาง ซึ่งปัญหาอุปสรรคครอบครัวไทยในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น และมีผลกระทบโดยตรงกับการดำรงชีวิตของผู้ที่ครองเรือน สร้างความสูญเสียต่อครอบครัวไทยในหลายๆ ด้าน ทั้งที่เป็นปัญหาเดิมที่ยังแก้ไขไม่ได้และปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นในครอบครัว ส่งผลกระทบต่อจิตใจให้เปลี่ยนแปลงในแง่ลบ คือ มีความเห็นแก่ตัว เอารอดเอาเปรียบ ขาดความเคารพยำเกรง ไม่เห็นบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณ ไม่เชื่อในกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดความซื่อสัตย์ ขาดการข่มใจ ควบคุมอารมณ์ ขาดความอดทนอดกลั้น และขาดการเสียสละแบ่งปัน การมีค่านิยมที่ผิดการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม ครอบครัวในสังคมไทยโดยภาพรวมจึงต้องเผชิญกับปัญหาการหย่าร้างมากขึ้น เนื่องจากความกดดันทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย จนนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ในครอบครัว เช่น ปัญหาการทำร้ายกันในครอบครัว ความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกัน การทะเลาะเบาะแว้งโต้เถียงกันของคนในครอบครัว ปัญหาครอบครัวแตกแยก ฯลฯ จนนำไปสู่การขาดเอกภาพของครอบครัวในที่สุด

แนวทางการเสริมสร้างครอบครัวให้มีความสันติสุข ต้องเริ่มจากการมองสภาพปัญหาและความขัดแย้งภายในครอบครัวก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงหาวิธีการทางออกโดยใช้หลักฆราวาสธรรมเป็นตัวเชื่อมสายใยในครอบครัวให้มีความสันติสุข ซึ่งโดยปกติทั่วไปความขัดแย้งในครอบครัว พบว่าเป็นความขัดแย้งในเรื่องความคิด และความขัดแย้งในเรื่องพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด โดยเริ่มต้นจากความขัดแย้งเรื่องของความคิดเห็น ซึ่งเกิดจากการรับข้อมูลไม่เท่ากัน ความรู้ไม่เท่ากัน ทักษะคติไม่ตรงกัน เหล่านี้ทำให้เกิดความขัดแย้งต่างๆ ตามมาทันที ซึ่งส่งผลให้มีปัญหาตามมา คือ ความขัดแย้งในเรื่องของพฤติกรรมสาเหตุเกิดจากการศึกษาที่ต่างกัน ความรู้ที่ต่างกัน มาจากครอบครัวที่ต่างกันพอมายู่ด้วยกันจึงทำให้เกิดมีพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกัน ทำให้คิดไม่เหมือนกัน เนื่องมาจากความรู้ที่ต่างกัน มาจากสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างกัน เพราะฉะนั้น สิ่งที่จะสามารถช่วยให้ครอบครัวมีความสันติสุขได้นั้น จึงต้องนำหลักฆราวาสธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเคารพกันในครอบครัว ทั้งยังเป็นวิธีการที่จะช่วยเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขให้มีความมั่นคงสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งควรจะมีสาขาวิชาเกี่ยวกับ “ความมั่นคงของครอบครัว” โดยให้อยู่ใน (ร่าง) หรือนโยบายของมหาวิทยาลัยสงฆ์ด้วย เพราะมหาวิทยาลัยฯ ดังกล่าว มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังศีลธรรม แต่เมื่อพิจารณาแล้ว มหาวิทยาลัยดังกล่าวยังไม่มี “สาขาความมั่นคงของครอบครัว” อยู่ในสาขาวิชาของแต่ละสาขาและแต่ละคณะของมหาวิทยาลัย

1.2 ควรให้การยกย่องบุคคลที่เข้ามาบวชเป็นบรรพชิต ทั้งฝ่ายภิกษุและแม่ชี ที่ได้ลาสิกขาไปครองเรือน และได้นำหลักธรรมที่ได้ศึกษาเล่าเรียนขณะเป็นบรรพชิตมาปฏิบัติ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น มั่นคง และสงบสุข ให้ปรากฏเป็นตัวอย่าง คล้ายกับการมอบเข็มเกียรติคุณ หรือปริญญากิตติมศักดิ์กับบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับสังคม เพื่อเป็นครอบครัวตัวอย่างให้กับสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยการใช้หลักฆราวาสธรรมของกลุ่มศาสนาอื่นในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสงบสุข

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้หลักธรรมอื่นๆ ในพระพุทธศาสนาที่ประยุกต์ใช้เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข

2.3 ควรศึกษาวิเคราะห์การศึกษาและพัฒนารูปแบบหลักประกันสันติสุขของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ

References

- Chuimane, S. (2017). *A Study of Application of Four Garavasadhammas for the Householder of Spouse*. Unpublished Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Kongjan, W. (2016). *A Model for Strengthening Thai Families in the Integrated Buddhist Perspective*. Dissertation Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Promyoo, J. (2013). *Understanding about Thai society*. Bangkok: Odeon Store Publisher.
- Phrakru nipasdhammāthimut. (2010). *Family Conflict Solution Applied From Theravāda Buddhism Dhamma*. Unpublished Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai tripitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Payutto, P.A. (2014). *Buddhadhamma*. (19th edition). Bangkok. MCU Press..
- Saihoo, P. (2011). *Social Mechanics*. Bangkok: Chulalongkorn University, Thailand.
- Sawatpanich, K. (1976). *Family relations*. Bangkok: Watana Panich Publishing Co.,Ltd.,
- Wannasiribhut, P. (2007). *Family Psychology*. Bangkok: Chulalongkorn University.